

Augusztus vége felé járt az idő, és szinte beleuntunk már a nyárba. A malomgát vize poshadt volt, a pataknak csak a fenekén tekergett valami kis vérszegény folyadék, ami lábvíznek is kevés volt, nemhogy fűrödni lehetett volna benne. A nyári alma, barack elfogyott, a szilva nem érett még meg, a fészkek üresek, a rétet lekaszálták, s a szőlő olyan savanyú volt, hogy a kecske is elmekegte volna magát tőle, amikor Berta Jancsival kertünkben ténferegünk és unatkoztunk.

Jancsi ugyan ajánlotta, hogy a sárga, elvénuült uborkákból csináljunk "lovakat", de az uborkaágások tája már tele volt a tegnapi és tegnapelőtti "lovak" szétvagdosott testrészeivel, azonkívül jó atyám megígérte, hogy ha a magnak való uborkákból még egy hiányzik, hasonlóképpen fog felnégyelni bennünket. Jó atyám szavatartó férfiú volt, ezért Jancsi ajánlatát mereven elutasítottam.

– Két hét múlva oskolába megyek – mondta ezek után barátom, aki a legsötétebb unalomba is rést tudott vágni, és úgy mondta ezt, mintha valami csodálatos kaland lappangott volna mögötte.

– Az lesz csak a jó világ!

– Mi?

– Az oskola! Édesanyám megvarrta már a tarisznyát, palatáblám is van meg griflitartóm is...

Elkeseredetten hallgattam.

– Aztán majd írunk, olvasunk, meg minden. Aki sokat tud, az könyvet kap a végén, meg pénzt is...

– Pénzt?

– Persze. Aztán elküldik a nagyoskolába.

A nagyoskola nem nagyon csábított, de a pénz izgató, legfőképpen pedig a könyv, aminek tábláján oroszlán van meg olyan zöld kígyó, hogy az ember nem tudja a szemét levenni róla. A szája pedig mindkettőnek tátva. Hogy melyik eszi meg a másikat: ez van belül megírva.

– Te nem gyössz? – kérdezte Jancsi csak úgy mellesleg, mintha ezt a kérdést egyedül én dönthettem volna el.

– Mindenki gyün, Péter is, Kálmány is, Treszka is és – Ilona is...

Csak ezt ne mondta volna! Ilona a legkedvesebb pajtás volt a karikós világon, és már láttam, amint egzámen után új ruhában, csodálatos ajándék könyvekkel a hónuk alatt jönnek ki az iskola ajtaján.

Szemem elfutotta a könny, hanyag szüleimre gondolva, akik talán nem is akarják, hogy könyvem legyen, vagy talán sajnálják a palatáblára a pénzt. Hányszor hallottam, amikor a nagyok beszéltek, hogy: bizony, sokba kerül a taníttatás... Hát erről volt szó!

Hát szülők ezek?...

Így aztán este nagyanyám könnyek között talált, nekidőlve a kályhának, amelyen mosolygó angyalfekék voltak, akiknek szárnya a nyakukból nőtt ki.

– Hát neked meg mi a bajod?

A mélységes bánat és mellőzöttség teljesen elvette a hangom, és csak hosszabb hallgatás után derült ki olthatatlan vágyam a tudományok iránt.

– De hát, édes kisfiam, még nem vagy egészen hatéves...

Igen! szóval nagyanyám is jó atyám pártján van...

– gondoltam, és zokogva öleltem át a kályhát, melyen az angyalok részvétlenül mosolyogtak.

Apám azonban nem mosolygott. Apám a tettek embere volt. Másnap cipőt húzatott velem – ami sohasem jelentett jót –, kézen fogott, és szó nélkül elvezetett az iskolába.

– János – és eltolt maga mellől, hogy Ganzler bácsi kellően szemre vehessen, mintha nem látott a volna mindennap –, Jánuskám, ez a gyerek iskolába akar járni. Lehet? Nincs még egészen hatéves.

– Lehet hát. Majd beszélék a tanfelügyelővel.

– Hát akkor írd be!

Én csak álltam az ünnepélyes, fanyar csendben, és szívem mélyén aggodalom szaladt széjjel, mint a nyári eső tapogató kis patakjai. A falon még ott voltak a múlt vizsga virágfüzérei, a szekrény tetején egy kibicsaklott nyakú félgömb állt, jelezve, hogy elromlott a tengelye, s ezért van annyi baj a világon, ámbár ezt akkor még nem tudtam, csak éreztem.

A nagy, fekete tábla is mintha hanyatt akart volna esni, tartójában kék rongy, krétatörmelék és – igen! egy testes – pálca!...

Nem tagadom, ismerős volt ez az eszköz, de nem gondoltam, hogy itt is... ezenkívül a pálca erősen használnak látszott.

... Nono! itt résen kell lenni!

De a falakon szép, színes táblák voltak, előkelő és titokzatos képek, s ezek az ismerkedés vágyával töltöttek el.

Aztán elmentünk a boltba, táskát vettünk, palatáblát, palavesszőt és griflitartót, aminek magyarul tolltartó a neve. Ganzler bácsi könyvet is adott, aminek furcsa, jó szaga volt. Egyelőre csak ezt élveztem, s azóta is bolondulok a könyv szagáért.

Boldog voltam, és úgy készültem az iskolába, mint a szüretre, ajándékosztásra vagy az erdőbe, amelynek titokzatos mélységében drága titkok vannak, mesék, Hófehérkéék törpékkel elegyest.

Nem így lett.

Elsősorban nem ülhettem Ilona mellé, de Jancsi

mellé se, ami amúgy is gyenge vigasz lett volna. Másodsorban Ganzler bácsi egyszerre “tanító úr” lett, akinek még a hangja is megváltozott, s azt mondta, hogy a légy zümmögését is akarja hallani. Hát nem hallotta eleget a nyáron?

Harmadsorban – ezt nem is értettem – én, én, akit reggel hatkor meg se lehetett volna kötözni az ágyban... igen, én fél nyolckor még olyan álmos voltam, hogy – nagyanyám szerint – úgy kellett kiásni az ágyból.

Negyedsorban... – de hát miért folytassam? Elke-seredetten és bőgve dőltem az angyalos kályhának, és odanyilatkoztam, hogy én pedig nem megyek iskolába.

– Mi? – kérdezte apám. – Micsoda? – És levette a szekrény tetejéről a pálcát.

Ezek után sürgősen fogtam a táskát, a palatáblát, a könyvet, és egy földgömbnyi bánattal a szívemben elindultam az iskolába. Könnyezett az anyám, a nagyanyám, legfőként én, az áldozat, aki egy évet dobtam el szabadságomból, s azóta se teszek mást, csak iskolába járok. De most már határozottan tudom, hogy azért nem lehet belőlem semmi, mert hiányzik az az egy esztendő. Ha akkor kellően megerősödöm, és nem nyúlok korán a betű édesen szomorú mákonyához, ki tudja, mi lehettem volna...

Talán még csósz is!

(1955)

*

Megjelent az Új Emberben, 1955. szeptember 11-én. Tartalmazzák az Őszi vásár (1962), Ködös utak (1979), Tojáshéjdarabkák (2007) c. kötetek.